

УДК 343.33

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.55>**Уляна Коруц,**

канд. юрид. наук,

начальник відділу міжнародних зв'язків

Тернопільського національного економічного університету

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОПАГАНДИ ВІЙНИ: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ПРОТИДІЇ

У статті актуалізується питання протидії російській агресії та переслідування винних осіб у скоєнні такого злочину, як пропаганда війни, зокрема складність ідентифікації, а головне доведення того факту, що особою здійснювалася саме пропаганда. Відзначається, що під пропагандою слід розуміти всю сукупність інформаційних посилів з боку Росії, російських ЗМІ, навіть українських російськомовних ЗМІ, які мають негативний щодо України контекст. Констатовано, що інформаційна війна є основним інструментом російської агресії проти України, а на даному етапі в цій війні основним видом зброї є пропаганда.

Автор наголошує на необхідності розширювати сприйняття окремих елементів ведення інформаційної війни, гібридної війни як конкретних проявів кримінально-караного діяння пропаганда війни. Для уникнення ситуації необхідно на законодавчому рівні чітко визначити ті елементи протиправної поведінки, які можуть бути в кінцевому випадку ідентифіковані в сукупності чи поодиночі як способи пропаганди війни або як відносини, спрямовані на її пропаганду. І в цьому контексті засобів та інструментів кримінально-правової науки замало. Існує потреба розширення меж сприйняття доктриною кримінального права сукупності обставин, дій, фактів, що формують об'єктивну сторону складу такого злочину як пропаганда війни. А для цього існує потреба розширення правового поля, в межах якого буде всебічно визначатися такий феномен, як «російська агресія», «пропаганда війни Росією», «протидія російській агресії» тощо.

Автор відзначає, що дієвими є формування юридичного, правового та концептуального забезпечення трансформації сектору національної безпеки і оборони та правоохоронної сфери в контексті не тільки протидії та захисту, але й певного наступу, зокрема політики повернення території. Правове підґрунтя протидії пропаганди війни постійно формується, але засобами Постанов Верховної Ради України. У них звертається увага, констатується та уточнюються обставини пропаганди війни проти України, фіксуються відповідні випадки. Тобто створюється необхідне підґрунтя для подальшого притягнення до відповідальності винних осіб.

У статті розглянуто та наведені Постанови Верховної Ради України як елемент доказової бази російської агресії проти України для світової спільноти, і зокрема доказової бази для цілей кримінально-правового переслідування. Це не лише підбірка фактів, а реальний інструмент протидії, який має стратегічне значення. Визначено цінність саме такого інструментарію, в тому числі і для цілей кримінально-правового переслідування. Постанови Верховної Ради України встановлюють юридичні факти і мають відповідні юридичні наслідки; вони створюють стратегічний базис для подальшої розробки нормативно-правового забезпечення окремих інструментів протидії, які невідомі або не можуть бути реалізовані в межах існуючого законодавства; засобами підзаконної нормотворчості Верховна Рада України фактично тестує той обсяг допустимих заходів та засобів протидії російській агресії та пропаганді війни, який згодом отримуватиме відповідне втілення в законі.

Для ефективної реалізації положень кримінального законодавства необхідно створити організаційно-правове забезпечення виявлення фактів пропаганди, їх ідентифікації, фіксації, викриття виконавців та замовників тощо.

Протидія пропаганди війни з боку Росії в контексті притягнення її до відповідальності повинна відбуватися також засобами ЄСПЛ. Зокрема, звертає на себе увагу справа *Mozer v. the Republic of Moldova and Russia* від 23 лютого 2016 р.

Даний висновок у зазначеному рішенні можна екстраполювати на вітчизняну правову дійсність та зауважити, що у випадку отримання подібного рішення відносно громадян України в ЄСПЛ рішення ЄСПЛ можна буде розглядати як юридичний факт, встановлений судовою інстанцією, юрисдикцію якої визнають національні суди України. А встановленим юридичним фактом слід вважати порушення не лише прав і свобод людини і громадянина, але і ворожі дії Росії з агресії проти України, в тому числі і шляхом пропаганди війни. Таке рішення значно спростить процедуру кримінально-правового переслідування винних у такому злочині осіб.

Ключові слова: інформаційна війна, агресія, пропаганда війни, ЄСПЛ, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми. Україна фактично знаходиться у стані інформаційної війни, оскільки постійно є об'єктом інформаційної агресії, пропаганди (навіть невійськового але негативного соціально-економічного та суспільно-політичного характеру) та тиску в усіх сферах суспільних відносин з боку Росії. Саме тому в таких умовах розробка та одночасна апробація механізмів і засобів протидії такі пропаганді відзначатимуть їх ефективність/неефективність. Це створюватиме новий інструментарій протидії російській агресії, який при відповідному рівні узагальнення та уніфікації можна перетворювати на алгоритм протидії інформаційним загрозам, в тому числі інформаційній війні та відображати на рівні міжнародно-правових актів. Це підвищуватиме міжнародно-правовий авторитет України, оскільки ініціатива щодо закріплення на міжнародному рівні тих чи інших інструментів протидії інформаційним загрозам означатиме ефективне їх застосування Україною, а отже, її здатність реалізувати власний суверенітет, виступати самостійним повноцінним суб'єктом міжнародних відносин, протидіяти зовнішній агресії. Усе це підвищуватиме і рівень довіри до України з боку міжнародної спільноти та відновлюватиме той рівень підтримки у протидії всім проявам агресії з боку РФ, який українська держава мала на період 2014–2015 років.

Російська агресія у відношенні України є беззаперечним фактом, який не викликає сумнівів, але потребує відповідної реакції. На сьогодні така реакція є недостатньою головним чином через те, що агресія однієї держави проти іншої вимагає, як мінімум, таких речей: по-перше, чіткої ідентифікації характеру, обсягів та причин такої агресії, оскільки це потребує реагування з боку держави на іншу державу, яка є суб'єктом міжнародного права, а отже, потребує творення необхідного правового підґрунтя для застосування комплексу заходів з протидії агресії; по-друге, необхідним є не лише протидія самій агресії, але і запобігання її поширенню в тому числі в середині країни, проти якої таку агресію було застосовано, що вимагає створення відповідної організаційно-правової системи в межах національного права, що, знову ж таки, вимагає визначеності на рівні категоріального та термінологічного апарату.

Україна, на жаль, не досягла необхідного рівня термінологічної визначеності, оскільки акт війни, тобто сукупність дій Росії, яка за всіма ознаками відповідно до міжнародно-правових договорів підпадає під визначення акту війни, вітчизняне політичне керівництво трактує терміном, невідомим міжнародному праву, – «гібридною війною».

Стан дослідження. Міжнародно-правові аспекти пропаганди війни та інформаційної війни виступили предметом наукового аналізу вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як Я. Малик, О. Фролова, С. Люлько, М. Зінченко, М. Керні, Т. Макгонагл, Г. Майкл, Д. Скринька. Разом із цим потребують подальшого з'ясування питання протидії інформаційній війні як інструменту пропаганди на національному рівні.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі норм міжнародного права та національного законодавства та практики його реалізації проаналізувати значення та вплив інформаційної війни як інструменту пропаганди війни та на підставі проведеного дослідження надати науково обґрунтовані пропозиції до чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Варто взяти до уваги висновки, зроблені Н.Ф. Семен в ході дослідження проблем інформаційної війни Росії проти України та протидії таким діям з боку України. Дослідниця зазначає, що ефективність протидії військовій агресії буде лише тоді, коли Україна створить необхідне праве підґрунтя протидії російській пропаганді. Причому авторка вважає, що під пропагандою слід розуміти всю сукупність інформаційних посилів з боку Росії, російських ЗМІ, навіть українських російськомовних ЗМІ, які мають негативний щодо України контекст. «Для того щоб ефективно протистояти в інформаційній війні та адекватно відповідати російській стороні, слід чітко усвідомити, що формат інформаційної війни вже давно вийшов за рамки насильства» [1, с. 18]. Ми повністю погоджуємося із таким твердженням про те, що інформаційна війна є основним інструментом російської агресії проти України, а на даному етапі в цій війні основним видом зброї є пропаганда.

Мета кожної інформаційної кампанії полягає в необхідності переконати світову та українську суспільну думку в тому, що правлячий режим в Україні, незалежно від правлячої партії, є недемократичним, або корумпованим або авторитарним. Вибір сентенції неважливий, важливим є завдання шкоди таким позиціонуванням України як країни, в якій при владі режим, який має бути змінений.

У 2014–2019 рр. така інформаційна війна велася найбільш агресивно і фактично формувала необхідне пропагандистське підґрунтя для виправдання агресії військової [2]. Конкретна ця форма інформаційного протистояння може кваліфікуватися як злочин проти порядку управління, як заклик до

зміни політичного режиму насильницьким шляхом, що також є кримінально караним діянням, але не підпадає під ознаки пропаганди війни. І саме в цьому ми вбачаємо найбільший ризик ефективності протидії російській агресії – розуміння пропаганди війни в контексті «війни» як міжнародно-правової категорії, що втілює в собі поняття агресії проти держави. Але в умовах протистояння з Росією Україна повинна усвідомлювати, що протистояння відбувається на території України, а його учасниками є громадяни України, які фінансуються, утримуються та забезпечуються з боку Росії. Це не концепція війни, це як раз та ситуація, яка охоплюється рамковим визначенням «гібридної війни», але яке повинно отримати власну криміналізацію.

Правові підстави протидії російській агресії важливі ще й тому, що Росія постійно порушує норми міжнародного права, вона нехтує принципами, на яких вибудовані сучасна система міжнародних відносин, а тому норми міжнародно-правового переслідування нею не визнаються. За таких умов необхідно сформулювати власне організаційно-правове забезпечення притягнення до відповідальності осіб, винних у пропаганді війни, що дасть змогу суттєво розширити можливості для застосування міжнародно-правового тиску на Росію в контексті протидії її агресії проти України.

Значно дієвішим є формування юридичного, правового та концептуального забезпечення трансформації сектору національної безпеки і оборони та правоохоронної сфери в контексті не тільки протидії та захисту, але й певного наступу, зокрема політики повернення територій.

Кримінально-правові засади протидії пропаганді війни повинні доповнюватися публічно-правовими, економіко-правовими тощо [3, с. 94–95]. Так, наприклад, у Постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території АРК та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи» прямо вказується на те, що Україна повинна реагувати на те, що «Росія веде інформаційно-психологічну війну, принижує українську мову і культуру, фальшує українську історію, формує російськими ЗМІ альтернативну до дійсності, викривлену інформаційну картину світу. Зважаючи на військове вторгнення Російської Федерації на територію суверенної держави Україна та незаконну окупацію території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, стратегія повернення Криму має базуватися

передусім на концепції відновлення територіальної цілісності України» [4].

Отже, правове підґрунтя протидії пропаганди війни постійно формується, але засобами Постанов Верховної Ради України. У них звертається увага, констатується та уточнюються обставини пропаганди війни проти України, фіксуються відповідні випадки. Тобто створюється необхідне підґрунтя для подальшого притягнення до відповідальності винних осіб.

Подібну практику ми оцінюємо як вдалу, оскільки розглядаємо наведені вище Постанови Верховної Ради України як елемент доказової бази російської агресії проти України для світової спільноти і, зокрема, доказової бази для цілей кримінально-правового переслідування. Це не лише підбірка фактів, а реальний інструмент протидії, який має стратегічне значення. Ми вбачаємо цінність саме такого інструментарію, в тому числі і для цілей кримінально-правового переслідування в тому, що:

по-перше, Постанови Верховної Ради України встановлюють юридичні факти і мають відповідні юридичні наслідки;

по-друге, вони створюють стратегічний базис для подальшої розробки нормативно-правового забезпечення окремих інструментів протидії, які невідомі або не можуть бути реалізовані в межах наявного законодавства;

по-третє, засобами підзаконної нормотворчості Верховна Рада України фактично тестує той обсяг допустимих заходів та засобів протидії російській агресії та пропаганді війни, який згодом отримуватиме відповідне втілення в законі.

Необхідно зауважити, що, окрім прийняття Постанов, Верховна Рада України повинна зосередитися на законодавчому забезпеченні захисту «інформаційного простору та національної безпеки України, для чого необхідною є зміна інформаційної політики з доповненням законодавчої та нормативно-правової бази, а також вироблення стратегії та тактики ведення боротьби в інформаційному полі для протидії агресору» [5, с. 39–40].

У межах такого законодавства повинні розширюватися межі допустимості доказової бази щодо кримінального переслідування за пропаганду війни. Прийняття законів, а також інших нормативно-правових актів повинно сприяти конкретизації фактів пропаганди, проявів пропаганди у будь-яких вербальних, невербальних діях, маніпуляціях, інформаційних повідомленнях тощо. Усі ці елементи повинні ідентифікуватися як пропаганда війни за певними родовими ознаками, які не повинні обмежуватися, але пови-

нні мати чіткі критерії та параметри визначення. Саме тому ми повинні звернути увагу, на ту сукупність нормативно-правових актів, які вже прийняті на сьогодні в Україні та які реалізують завдання протидії пропаганді війни з боку Росії:

Закон України «Про припинення дії Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією» від 06.12.2018 № 2643-VIII, який обґрунтовує необхідність розриву дружніх стосунків із Росією, саме через її агресію проти України, з-поміж іншого засобами пропаганди війни [6];

Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року», яким затверджено Доктрину інформаційної безпеки України. Ця Доктрина містить конкретні засади визначення інформаційних ризиків, а також загроз, що можуть виникати в інформаційному просторі. Усі ці загрози та ризики з боку Росії ми повинні ідентифікувати як засоби прямої та опосередкованої пропаганди війни [7];

Указ Президента України від 15.03.2016 № 96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року», яким затверджено Стратегію кібербезпеки України. Ця стратегія за своїм призначенням є цінною, оскільки вона дозволяє проводити моніторинг інформаційного кіберпростору на предмет проявів пропаганди війни. Засоби такого пошуку є ефективними, оскільки вони фіксують весь масив даних, які використовуються для реалізації злочинної діяльності, навіть якщо ці дані мають видозмінені параметри та кінцевий вираз, однак їх конфігурація, ключові слова, зміст та інші риси – все це дає змогу встановити, що саме в такий спосіб здійснюється злочинна поведінка конкретними користувачами інформаційних ресурсів [8].

Із цього приводу О.М. Фролова зауважує на тому, що для ефективної реалізації положень кримінального законодавства необхідно створити організаційно-правове забезпечення виявлення фактів пропаганди, їх ідентифікації, фіксації, викриття виконавців та замовників тощо [9, с. 71].

Говорячи про протидію російській агресії та переслідування винних осіб у скоєнні такого злочину, як пропаганда війни, необхідно усвідомлювати складність ідентифікації, а головне доведення того факту, що особою здійснювалася саме пропаганда. У конкретних умовах правової дійсності України, особливо ситуації, яка склалася з окупацією Донбасу, інтерпретація тих гасел, висловлювань та взагалі вся риторика

Росії може нею ж розцінюватися як заклики до миру та врахування інтересів населення України. Із точки зору національного законодавства необхідно уникати подібних випадків через те, що завжди кримінальне переслідування за пропаганду війни Росії проти України буде мати відповідне інформаційне висвітлення. Росія намагатиметься використовувати таку ситуацію як елементи антидемократичних заходів, залякування, тиску через політичні уподобання, а також як елемент недружньої до Росії політики українського Уряду.

Протидія російській агресії на етапі кримінального переслідування повинна супроводжуватися не лише політичною та суспільною доцільністю, рівень якої сьогодні є надзвичайно високим, але і ґрунтуватися на засадах кримінального права та процесу, принципах кримінального правосуддя. Тому, приймаючи рішення про розширення можливостей криміналізації окремих складів злочинів чи окремих діянь, необхідно розширити і відповідні можливості для судів щодо доведення юридичних фактів та обставин злочинної поведінки.

Протидія пропаганди війни з боку Росії в контексті притягнення її до відповідальності повинна відбуватися також засобами ЄСПЛ. Зокрема, звертає на себе увагу справа *Mozer v. the Republic of Moldova and Russia* від 23 лютого 2016 р. Суть рішення полягало в тому, що до особи були застосовані неправомірні заходи впливу, нелегітимними органами, але на території, над якою визнано суверенітет Республіки Молдови. ЄСПЛ виробив чітку позицію стосовно того, що права, які гарантуються Конвенцією, повинні дотримуватися на всій території, на яку поширюється міжнародно-визнаний суверенітет країни. Тому ЄСПЛ визнав винною Росію підтвердивши, що в умовах тривалої економічної, політичної, військової та ідеологічної підтримки нею Придністровської Молдавської Республіки, остання не набуває статусу суб'єкту міжнародного права. Натомість такі дії свідчать про щонайменше порушення основоположних прав та свобод людини і громадянина [10]. Даний висновок ми екстраполюємо на вітчизняну правову дійсність та зауважимо, що у випадку отримання подібного рішення відносно громадян України в ЄСПЛ, то рішення ЄСПЛ можна буде розглядати як юридичний факт, встановлений судовою інстанцією, юрисдикцією якої визнають національні суди України. А встановленим юридичним фактом слід вважати порушення не лише прав і свобод людини і громадянина, але і ворожі дії Росії з агресії проти України, в тому числі і шля-

хом пропаганди війни. Таке рішення значно спростить процедуру кримінально-правового переслідування винних в такому злочині осіб.

Власне такий приклад із рішенням ЄСПЛ – лише поодинокий випадок із практики застосування міжнародних механізмів протидії пропаганді війни в Україні.

Висновки

На підставі вищевикладеного матеріалу, резюмуючи, відзначимо необхідність на законодавчому рівні чітко визначити ті елементи протиправної поведінки, які можуть бути в кінцевому випадку ідентифіковані у сукупності чи поодинокі як способи пропаганди війни або як відносини спрямовані на її пропаганду. І в цьому контексті засобів та інструментів кримінально-правової науки замало. Існує потреба розширення меж сприйняття доктриною кримінального права сукупності обставин, дій, фактів що формують об'єктивну сторону складу такого злочину, як пропаганда війни. А для цього існує потреба розширення правового поля, в межах якого буде всебічно визначатися такий феномен, як «російська агресія», «пропаганда війни Росією», «протидія російській агресії» тощо. Тобто необхідно розширювати сприйняття окремих елементів ведення інформаційної війни, гібридної війни як конкретних проявів кримінально-караного діяння «пропаганда війни».

Ми розуміємо, що головна проблема полягає в обмеженості можливостей застосувати категорію «пропаганда війни» до тих дій, того змісту та контенту інформаційних посилянь, які використовуються Росією через російські ЗМІ та засоби масової комунікації й соціальні мережі. Важко визначити пряму шкоду, завдану такими діями, а отже, важко ідентифікувати постраждалу особу, але якщо абстрагуватися від шкоди та акцентувати увагу на самому характері дії – протиправному втручанні у внутрішні справи Української держави з метою дестабілізації ситуації, створенні негативного іміджу, дезінформації, пропаганді будь-якої форми ворожості – все це необхідно розуміти як пропаганда війни з боку Росії.

Ми розуміємо, що в певному сенсі це може вважатися політичним рішенням, але йдеться про протидію російській агресії як комплекс заходів та механізмів протистояння агресії. Доктрина інформаційної безпеки за своїм негативним впливом та значення для українського суспільства прирівнює інформацію, що пропагує війну до інших видів інформації, яка несе в собі розпалювання ворожнечі за будь-якою озна-

кою, підриває територіальну цілісність або державний суверенітет тощо.

Список використаних джерел:

1. Семен Н.Ф. Російські інтернет-ресурси як чинник інформаційної війни проти України (на прикладі сайтів «Правда.Ру» та «Российский диалог»): ареф. дис. к. н. соц. комун; спеціальність 27.00.01. Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2018. 23 с.
2. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. *Науковий вісник*. 2015. Вип. 15. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk15/fail/Malyk.pdf.
3. Люлько С.П. Окремі юридичні аспекти протидії російській агресії в умовах гібридної війни. *Невідкладні заходи з протидії російській агресії з Криму: політичні, юридичні, економічні, управлінські та соціальні аспекти: матеріали науково-практичної конференції* (4 вересня 2018 р., м. Київ). Київ-Одеса: Фенікс, 2018. С. 91–98.
4. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи: Постанова Верховної Ради України; Рекомендації від 22.09.2016 № 1602-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-19>.
5. Зінченко М.О., Плугова О.Б., Драглюк О.В. Інформаційна війна, засоби реалізації та протидії. Інформаційний вимір гібридної війни: досвід України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ: НУОУ, 2017. С. 38–40.
6. Про припинення дії Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією: Закон України від 06.12.2018 № 2643-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2643-19>.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 15.03.2016 № 96/2016. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>.
9. Фролова О.М. Нормативно-правові аспекти протидії інформаційним впливам РФ. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Деокупація і реінтеграція інформаційного простору Криму: міжнародно-правові та медіа комунікативні інструменти»*. Київ: Інституту міжнародних відносин. 2019. С. 69–74.
10. Mozer v. the Republic of Moldova and Russia, 23.02.2016. URL: [338](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{«documentcollectionid2»:[«GRANDCHAMBER»,«CHAMBER»],«itemid»:[«001-161263»]}.</div><div data-bbox=)

Uliana Koruts. Information war as an instrument for war propaganda: legal grounds for controversy

The article raises the issue of counteracting Russian aggression and persecution of perpetrators of such crimes as propaganda of war, in particular the complexity of identification, and the main proof of the fact that the person carried out propaganda. It is noted that propaganda should be understood as a whole set of information messages from Russia, Russian media, even Ukrainian Russian-language media, which have a negative context towards Ukraine. It is stated that the information war is the main tool of Russian aggression against Ukraine, and at this stage in this war the main weapon is propaganda.

The author emphasizes the need to expand the perception of certain elements of information warfare, hybrid warfare as specific manifestations of criminal manifestations of war propaganda. To avoid the situation, it is necessary at the legislative level to clearly define those elements of illegal behavior that can ultimately be identified together or individually as ways of propagating war or as relations aimed at its propaganda. And in this context, the means and tools of criminal law are not enough. There is a need to expand the boundaries of the doctrine of criminal law of the set of circumstances, actions, facts that form the objective side of such a crime as the propaganda of war. And for this there is a need to expand the legal field within which such a phenomenon as "Russian aggression", "propaganda of war by Russia", "counteraction to Russian aggression", etc. will be comprehensively defined.

The author notes that the formation of legal, legal and conceptual support for the transformation of the national security and defense sector and law enforcement in the context of not only counteraction and protection, but also a certain offensive, including the policy of return of territories, is effective. The legal basis for counteracting the propaganda of war is constantly being formed, but by means of Resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine. They draw attention, state and clarify the circumstances of the propaganda of the war against Ukraine, record the relevant cases. That is, the necessary basis is created for further prosecution of the perpetrators.

The article considers and presents the Resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine as an element of the evidence base of the Russian aggression against Ukraine for the world community, and in particular the evidence base for the purposes of criminal prosecution. This is not just a selection of facts, but a real tool of counteraction, which is of strategic importance. The value of such tools has been determined, including for the purposes of criminal prosecution. Resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine establish legal facts and have corresponding legal consequences; they create a strategic basis for further development of regulatory and legal support of certain instruments of counteraction, which are unknown or cannot be implemented within the existing legislation; by means of by-law regulation, the Verkhovna Rada of Ukraine actually tests the amount of permissible measures and means of counteracting Russian aggression and propaganda of war, which will later be properly embodied in the law.

For the effective implementation of the provisions of criminal law, it is necessary to create organizational and legal support for the detection of propaganda, their identification, recording, exposing the perpetrators and customers, etc.

Russia's opposition to the propaganda of war in the context of bringing it to justice must also be done by means of the ECtHR. In particular, the case of *Mozer v. the Republic of Moldova and Russia* dated February 23, 2016.

This conclusion in this decision can be extrapolated to domestic legal reality and note that in case of such a decision on citizens of Ukraine in the ECtHR, the decision of the ECtHR can be considered as a legal fact established by a court whose jurisdiction is recognized by national courts of Ukraine. And the established legal fact should be considered a violation not only of human and civil rights and freedoms, but also Russia's hostile actions of aggression against Ukraine, including through the propaganda of war. Such a decision will greatly simplify the procedure of criminal prosecution of persons guilty of such a crime.

Key words: information war, aggression, war propaganda, ECtHR, criminal liability.